

Pusni običaji u Općini Matulji

Dukić, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:997733>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NINA DUKIĆ

PUSNI OBIČAJI U OPĆINI MATULJI

Završni rad

Pula, lipanj, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NINA DUKIĆ

PUSNI OBIČAJI U OPĆINI MATULJI

Završni rad

JMBAG: 0303046416

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, lipanj, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Nina Dukić, kandidatkinja za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, _____, _____ godine

Student

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Nina Dukić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „*Pusni* običaji u Općini Matulji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SAŽETAK

Tema ovog rada su *pusni*¹ običaji u Općini Matulji. Svrha i cilj rada je prenošenje tradicionalnih običaja na djecu, kako bi se ti običaji sačuvali, također, prikazati na zanimljiv način povijest njihovog kraja. Rad je pisan u nadi poticanja odgojitelja, učitelja, roditelja i svih onih koji rade s djecom, da se više potiču projekti i radionice na temu tradicionalnih običaja i tradicija. Pri pisanju rada korištena je i metoda istraživanja putem ankete kako bi se istražila mišljenja stanovnika Općine Matulji o tradicionalnim običajima zajednice. Posebna pozornost usmjerena je na utjecaj nematerijalne kulturne baštine i običaja kraja na razvoj djeteta. Kroz rad će se spominjati čakavsko narječje, tradicionalna jela, *zvončari* i njihovi tradicionalni pohodi. Nadalje, u radu se spominje *Mića zvončarska smotra* i dječji karneval koji su mlađim naraštajima posebno zanimljivi.

Ključne riječi: *pusni* običaji, Općina Matulji, nematerijalna kulturna baština, razvoj djeteta, usmena zavičajna baština

SUMMARY

This paper outlines carnival traditions in the municipality of Matulji. The purpose and objective is to share the traditional customs to the children, in order to preserve it in the future. Also to show the importance of project to be carried out with children, approaching the history in an interesting way. This piece was written in the hope of helping educators, teachers, parents and all those who work with children, to create more projects about traditional customs. When writing the paper method of research was used, attitudes and thoughts from residents of municipality Matulji were examined. Special attention in the paper is focused on the impact of intangible cultural heritage and customs on a child. Through the work emphasis is placed on the Čakavski dialect, traditional dishes, *zvončari* and their traditional routes. Furthermore, the paper mentions *Mića zvončarska smotra* and childrens karneval these events are particularly interesting for the younger generations.

Keywords: carnival traditions, municipality of Matulji, intangible cultural heritage, child development, oral heritage

¹ *Pusni* - pokladni

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	4
3. PUSNI OBIČAJI.....	8
3.1 Općina Matulji	8
3.2. Zvončari	10
3.2.1. Zvončari sa cvjetnim ogavljima	13
3.2.2. Zvončari s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvoncima	17
3.2.3. Zvončari sa zoomorfnom maskom na glavi i jednim velikim zvoncem.....	19
3.3. <i>Partenjaki</i>	22
3.4. Tradicionalna <i>pusna jela</i>	23
3.5. Djeca uključena u <i>pusne</i> običaje.....	26
5. ZAKLJUČAK.....	36
LITERATURA	37
POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA.....	39
PRILOZI.....	41

1. UVOD

Tema ovoga rada su *pusni* običaji u Općini Matulji. U radu se nastoji prikazati važnost upoznavanja djece s kulturom i tradicijskim običajima. Opisuje se važnost nematerijalne kulturne baštine koja utječe na djetetov razvoj. Cilj i svrha rada je ukazati na važnost prenošenja tradicijskih običaja na mlađu generaciju. Također, prikazati kolika je važnost provoditi projekte s djecom te na zanimljiv način približiti im povijest njihovog kraja koju će i oni prenositi na mlađe generacije.

Završni rad razrađen je kroz tri glavna poglavlja, počevši s uvodom a završavajući sa zaključkom kao sintezom cjelokupnog rada. U prvom poglavlju rada definiran je pojam nematerijalne kulturne baštine i općenito pojam čakavskog jezika. Drugi dio rada govori o *zvončarima* kao nematerijalnoj baštini, definirane su razlike i sličnosti između pojedinih grupa *zvončara*. Kratko će biti opisana Općina Matulji, mjesta koja spadaju u Općinu, kulturno-povijesni i etnosocijalni resursi Općine Matulji. U trećem dijelu rada, koji je najvažniji, pod naslovom: „Važnost i primjena *pusnih* običaja pri odgoju djece“ analizirano je anketno istraživanje provedeno na području Općine Matulji.

U radu je korištena kombinacija znanstvenih metoda: povijesna metoda, metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda i metoda deskripcije. Pri pisanju rada korištena je i metoda istraživanja putem ankete. Anketom je postavljeno deset pitanja stanovnicima Općine Matulji. Na taj način došlo se do zaključka koliko je važna nematerijalna baština u razvoju djeteta. Podatci su prikupljeni iz stručne literature, te iz mrežnih izvora.

2. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Pojam nematerijalna kulturna baština obuhvaća: prakse, predstave, znanje, vještine, kao i instrumente, predmete i rukotvorine. Nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz generacije u generaciju, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom i svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost. (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2016a: nije paginirano, 12.5.2016.)

Usmena zavičajna baština je sadržaj koji se prenosi govorom, usmeno, te postaje kolektivna svijest i navika koja se potom ukorijeni u ljudima kao dio naravi čovječanstva. Zajednica je oduvijek imala svoje posebne zahtjeve koji su proizlazili i iz temeljne djelatnosti pojedine od njih. Sasvim su drukčije bile navike i običaji sredina koje su se bavile pretežito lovom i stočarstvom od onih kojima je primarno bilo poljodjelstvo. U svoj rad, svoju djelatnost, ugrađivali su i svoje vještine i svoja iskustva, prenošena pamćenjem. Drukčije su, naime, i potrebe i iskustva predstavnika spomenutih dviju djelatničkih skupina. Bit će drukčija i govorna komunikacija među tim skupinama i sustav svega onoga što čini njihovu tradicijsku kulturu. (Botica, 2013: 12-13)

Naime, u tekstu "Kultura u izlogu" (Jelinčić, 2010: 21) pojašnjava o tome da brojni dokumenti raznih organizacija koje se bave kulturnom baštinom definiraju značenje i doseg pojma baštine. S vremenom se definicije mijenjaju, odnosno proširuju, bilo u karakteru tipologije ili u geografskom smislu. Baština se odnosi na spomenike, skupine građevina i lokalitete od povijesne, estetske, arheološke, znanstvene, etnološke ili antropološke vrijednosti. Kulturnu je baštinu važno sačuvati kako bi se ona u budućnosti mogla valorizirati.

Nadalje, Jelinčić pojašnjava kako upravljanje kulturnom baštinom jest grana upravljanja kulturnim resursima, a označava sustavnu brigu o održavanju kulturne vrijednosti, kulturnih dobara, kako bi sadašnje i buduće generacije mogle u njima uživati. Općenito upravljanje kulturnom baštinom bavi se identifikacijom, interpretacijom, održavanjem i zaštitom značajnih kulturnih lokaliteta i materijalnih dobara, iako podrazumijeva i njihove nematerijalne aspekte. Folklor, priče, običaji, vjerovanja, festivali i ostali izrazi kulturnih tradicija važni su elementi upravljanja

baštinom jer čine osnovu mnogih kulturnih proizvoda koji mogu generirati ekonomske aktivnosti poput turizma. (Ibidem, str. 25)

Kada je riječ o nematerijalnoj kulturnoj baštini, Nikočević naglašava da je potreba za njezinom zaštitom u posljednje vrijeme angažirala niz stručnjaka u cijelome svijetu pa i u Hrvatskoj. Polazeći od pretpostavke da je znatno lakše čuvati predmet nego njegove nematerijalne aspekte, UNESCO je smatrao bitnim nešto poduzeti da bi se zaštitila fragilna nematerijalna kulturna baština. Tako je na Generalnoj konferenciji UNESCO-a u Parizu, 17. 10. 2003. usvojena „Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“. Zaštita nematerijalne kulturne baštine mora biti prioritet svake zajednice, to je ono što čini zajednicu posebnom i specifičnom. U nekim slučajevima nematerijalna baština postaje prepoznatljivo obilježje te zajednice. Nematerijalnu kulturnu baštinu čine tradicionalna jela, govor, tradicije i običaji. (Nikočević, 2008: 147-148)

U nematerijalnu kulturnu baštinu spada i jezik, a osim standardnog hrvatskog jezika nematerijalna kulturna baština su i narječja. U ovom radu govoriti će se поблиže o čakavskom narječju zbog njegove prisutnosti na području Općine Matulji te važnom aspektu nematerijalne kulturne baštine. Upravo je čakavsko narječje usko povezano s *pusnim* običajima Općine Matulji. U radu se koriste riječi iz čakavskog narječja koje nije moguće doslovce prevesti na standardni hrvatski jezik a značajne su za razumijevanje važnosti *pusnih* običaja kao nematerijalne kulturne baštine.

Jelinčić objašnjava da je jezik je bez sumnje najveće ostvarenje ljudskog uma, a svaki pojedini jezik na jedinstven način svjedoči o jezičnim sposobnostima čovječanstva. Jezici su ne samo izuzetno prikladna sredstva komunikacije, već odražavaju i pogled na svijet: prenose sustave vrijednosti i kulturnog izražaja te konstituiraju određujući faktor identiteta skupine i pojedinaca. Bitan su sastavni dio živuće baštine ljudskog roda. (Jelinčić, 2008: 96)

Čakavsko narječje je jedno od triju glavnih narječja hrvatskoga jezika. Zbog isprepletenosti hrvatskih dijalekata i njihovih osobina ponekad je teško reći pripada li neki govor čakavskom narječju.

Dijalekti čakavskog narječja:

- ❖ Buzetski,
- ❖ Jugozapadni istarski,
- ❖ Sjeverno čakavski,
- ❖ Srednje čakavski,
- ❖ Južno čakavski,
- ❖ Lastovski. (Marko, 16. 9. 2012.: nije paginirano)

Lisac govori o tome da je u srednjem vijeku čakavština zauzimala mnogo veće područje nego u novije doba. Osnovne značajke čakavskog narječja su: mnogo leksičkih romanizama, kratke množine jednosložnih imenica muškog roda, nestanak imperfekta i aorista, česti okrnjeni infinitivi. Kao i u drugim hrvatskim narječjima, i u čakavštini je došlo do pojednostavljenja morfološkog sustava, pa je već prije više stoljeća izgubljena i dvojina. Imperfekt i aorist sasvim su rijetki. Osobito je važan poseban oblik pomoćnih glagola u kondicionalu (*bin, biš, bi, bimo, bite, bi*). (Lisac, 2009: 16-26)

Lisac (ibidem, str. 28) u tekstu ukazuje da je za čakavsku sintaksu karakteristično da je red riječi u rečenici uglavnom slobodan. Čakavska sintaksa nije mnogo opisivana ni mnogo obrađivana, ali bi se ipak već mogla detaljnije prikazati. Čakavski govor karakteriziraju veznici *ač, ar, aš*, svi u značenju "jer". Čakavsko narječje stoljećima je primalo romanske utjecaje, ali je i sačuvalo znatan broj starih slavenskih leksema.

O čakavskom narječju pisane mnoge knjige, rječnici i članci koji su važni za mlađe naraštaje, kako se čakavština ne bi zaboravila. Mlađi naraštaji imaju mogućnost čitanja literature o čakavskom narječju, te putem rječnika naučiti kako su nekad njegovi preci pričali. Već su danas neke riječi zaboravljene ili izmijenjene pa je korisno i zanimljivo pročitati rječnik čakavskog narječja i vidjeti riječi koje se već ne koriste, koje su zastarjele. Upravo su rječnici i knjige pisane o čakavštini jedan od najboljih načina za usvajanje i očuvanje jezika u odgojno - obrazovnim ustanovama. Kao na primjer, u kontekstu ovoga rada, *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice* (Franjo Mohorovičić), *Zvončari, partenjaki, feštari, maškare* (Franjo Šepić - Bertin.)

U Dječjem vrtiću Matulji kontinuirano njeguju bogaćenje čakavskoga leksika djece pa su tako 2009. godine tiskali i slikovnicu *"Besedi ke deca rabe va našeh vrtičeh"*. To je zapravo rječnik čakavskih riječi koji je podijeljen na karakteristične tematske cjeline dječje neposredne stvarnosti: *kuća, kuhinja, kamara, banj, familija, roba va pikabite, za igrat nan rabi, kofica z verdurun, žir va zdele, rožice, blago*. Svaka od tih tematskih cjelina prikazana je nizom riječi koje prikaziju/iskazuju pojedine dijelove tih stvarnosti. Primjerice, cjelina *Blago*: *čela, vešća, kunelić, tovar, lesica, medved, ognjić, pavić, žaba pokrovata, kačka*. Uz svaki naziv teme, ali i uz svaku pojedinu riječ jest i dječja ilustracija - crtež. 2013. godine Dječji vrtić Matulji tiskao je i slikovnicu *"Kad lapiš zatanca"*, a u uvodu se ističe kako su *"celu štoriju od slović storila dečina i si oni ki vole domaće ČA i zapisali još domaće besed, da se ne pozabe!"* Riječi su u ovoj slikovnici - rječniku poredane abecednim redom, a uz svaku riječ kao ilustracija je i dječji crtež. (Jurđana, 2015: 159)

Svi ti projekti ostvaruju se uz financijsku potporu Općine Matulji. Sličan projekt, naime rječnik, tiskali su i Dječji vrtić "Pjerina Vrbanac" i Dječji vrtić "Glorija" u Labinu, uz pomoć Grada Labina. Tako je 2014. godine tiskan rječnik *"Naše besedice"*, a u pogovoru piše: *"Naše besedice, slikovnica - rječnik, rezultat je kreativnog istraživačkog rada djece labinskih dječjih vrtića, u sklopu dugoročnog programa brendiranja labinjonske čakavice. Njezina vrijednost i ljepota je u originalnosti, inventivnosti i dječjim radovima. Ona je poticaj za dalje stvaranje na tom uzrastu."* (Ibidem, str. 159)

3. PUSNI OBIČAJI

Pusno vrijeme danas predstavlja doba intenzivnog druženja i jačanja društvenih veza. To je vrijeme, posjeta, zabave, plesova.

3.1 Općina Matulji

Mjesto Matulji je brdsko - planinska Općina koja se nalazi u Primorsko – goranskoj županiji. Prvi naziv Matulja zabilježen je kao Matuglia (Gilić, 1996: 258), a prvi statistički podaci o postojanju mjesta Matulji zabilježeni su 1818. godine, naime Matulji kao mjesto sa službenim podacima o broju ljudi i kuća prvi put se javljaju u popisu stanovništva u "Kraljevini Iliriji" 1818. godine. (Gigante, 1912: 16) Budući da kroz samo mjesto prolazi magistralna cesta te željeznička pruga, to je sve dalo veliki zamah brzom i plodnom razvoju čitave Općine.

U ranijoj povijesti, punih sedam stoljeća područje Matulja pripadalo je gradu Kastvu, koji je sa svojih bedema štitio pučanstvo. Između dva svjetska rata, 1920. godine, teritorij Kastavske Općine podijeljen između Kraljevine SHS, Riječke države i Kraljevine Italije. Matulji i okolna sela pripala su Kraljevini Italiji te je 1921. stvorena Općina Matulji. Do 10. travnja 1993. godine prostor Općine je bio u sastavu Općine Opatija.

Općina Matulji se sastoji od sljedećih naselja: Brešca, Bregi, Brdce, Jušići, Jurdani, Kućeli, Lipa, Male Mune, Vele Mune, Mali Brgud, Veli Brgud, Matulji, Mučići, Mihotići, Permani, Pasjak, Rukavac, Rupa, Ružići, Šapjane, Zvoneća, Zaluki i Žejane. Urbano prostiranje općinskog središta Matulji obuhvaća područje pet katastarskih Općina i to: Jušići, Kućeli, Matulji, Perenići i mali dio Pobri. (Gilić, 2010:8)

Tablica.1 Natalitet u Općini Matulji u razdoblju od proteklih pet godina.

Godina	Živorodeni	Index
2010	83	-
2011	116	139
2012	99	85
2013	117	118
2014	83	71

Izvor: Prema podacima o natalitetu iz Općine Matulji

Kao što je moguće primijetiti, u 2011. godini je ostvaren rast od 39% naspram prijašnje 2010. godine. Godina 2012. ostvaruje pad u broju novorođene djece od 15%. U 2013. godini je ponovno ostvaren rast i to od 18%. Godine 2014. ponovno se ostvaruje pad od 29% u odnosu na 2013. godinu. Vidljivo je da broj novorođene djece iz godine u godinu varira.

Glavni gospodarski nositelji u Općini Matulji su obrtništvo i malo poduzetništvo koje se je razvijalo od samih početaka. U Općini Matulji djeluje Osnovna škola "Dr. Andrija Mohorovičić" s područnim objektima u Rukavcu i Jušićima i Osnovna škola "Drago Gervais" u Brešcima. Također, jedan je vrtić u Matuljima s područnim objektima u Rukavcu, Jušićima, Brešcima, Brgudu, Munama i Rupci. U Dječjem vrtiću Matulji u 2016. godini obuhvaćeno je 434 djece rane i predškolske dobi u 23 skupine. Od toga je:

- ❖ 14 skupina cjelodnevnog programa (5 jaslčkih skupina i 9 vrtičkih),
- ❖ 2 skupine poludnevno/cjelodnevnog programa,
- ❖ 5 skupina poludnevnog programa,
- ❖ 2 skupine za rano učenje stranih jezika, talijanskog i engleskog.

Osim redovnih programa nude se i kraći programi koji se održavaju jedanput tjedno i to:

- ❖ male tjelesne aktivnosti,
- ❖ glazbeni kutić,
- ❖ likovna radionica,
- ❖ kraći program engleskog jezika,
- ❖ kraći program talijanskog jezika,
- ❖ scenska igraonica na čakavštini i
- ❖ katolički vjerski odgoj. (Dječji vrtić Matulji)

3.2. Zvončari

Najznačajniji događaji *pusneh* običaji su *zvončari*. Svako selo ima svoju skupinu *zvončara* koja se u nekim pojedinostima razlikuje. *Zvončari* danas ne smatraju da tjeraju zle sile, već da potiču plodnost prirode i živih bića. *Krabujosnice* koje nose *zvončari*, prizivaju proljetno obilje u prirodi. (Nikočević, 1996: 243)

Postoji legenda kako su nastali *zvončari*. Govori o tome da su Turci došli prije petsto godina na Grobničko polje. Domaći ljudi se nisu imali kako obraniti od njih te su obukli životinjske kože, objesili zvonce, stavili maske i u ruke uzeli štapove. Vidjevši ih, Turci su bježali na sve strane. Važnost te priče prenosi se u zajednici na mlađe naraštaje kako bi i oni bili svjesni i cijenili posebnosti svog kraja. (Ibidem, str. 242)

Kada se govori o zvončarima koji imaju dugi kontinuitet postojanja, možemo ih podijeliti u tri tipa:

- ❖ *Zvončari* sa cvjetnim oglavljima i trima zvonima (*rukavački zvončari, zvonejski, brežanski, mučićevi, brgujski, frlanski i zvončari Korenskog i Vlahovog Brega*),
- ❖ *Zvončari* s oglavljima s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvonima (*munski i žejanski zvončari*),
- ❖ *Zvončari* sa zoomorfnom maskom na glavi i jednim velikim zvoncem (*halubajski zvončari*). (Nikočević, 2014: 31)

Zvončarski ophodi su svaku nedjelju poslije sv. Antona, tj. *Antonje*, 17. siječnja. Na pohod se kreće iz vlastitog mjesta oko osam ili devet sati, ovisno o vrsti pohoda. *Zvončari* obilaze susjedna sela i potom se vraćaju u svoje vlastito mjesto oko šest, sedam sati navečer, a ponekad i kasnije. Posljednji dani pusta su dani prije Čiste srijede ili Pepelnice. Nazivaju se *Pusna nedeja, Pusni pondejak* i *Pust*. U tim danima *zvončarske* skupine obilaze svoje mjesto od kuće do kuće. (Ibidem, str. 45)

Zvončara ima od 20 do 30 u grupi. U selima Mune i Žejane nešto manje. Halubajska grupa *zvončara* ima znatno više sudionika. Svi *zvončari* koji imaju tri zvona se ili međusobno sudaraju, skaču u vis (*brgujski zvončari*) ili pak u paru nastoje uskladiti zvonjavu (Mune, Žejane). Kreću se posebnim korakom, pri tome se međusobno sudaraju bokovima u određenom ritmu. Čitav ophod zadržavaju taj

korak. (Turistička Zajednica Matulji, Zvončari UNESCO, 12. 05. 2016.: nije paginirano)

Talijanske vlasti su između dvaju ratova zabranile maskiranje na zapadnom dijelu Kastavštine. To je područje koje je pripadalo tadašnjoj Italiji. Maska nije prekrivala cijelu glavu, već samo lice te se uz nju nosio šešir s papirnatim cvjetovima. Važno je bilo ostati neprepoznatljiv. Neki su nastojali izgledati što starije i zastrašujuće. Maskirale su se i pojedine osobe nezavisno od *zvončara* koje su za pust obilazile selo. Danas razlike između *krabujosnica*² nisu jako velike. *Rukavački, zvonejski, brežanski, mučićevi, frlanski i zvončari Vlahovog Brega i Korenskog* imaju *krabujosnicu* obučenu u crvenu tkaninu (podstavu) koja ima utaknute *šibe žukve*³ koje su obavijene zelenim papirom. Kod *mučićevih zvončara* je karakteristično da *klobuk* sadrži 56 *rožica*⁴ u crvenoj, bijeloj, žutoj i ružičastoj boji. Oko *krabujosnice* se pričvrsti bodljikava šparoga i na nju prikače raznobojni cvjetovi. Sa strane su prikačene dvije uzice kojima se veže ispod vrata. Dio *zvončara* sam sebi uz pomoć supruge, majke, djevojke ili sestre napravi šešir. (Ibidem, str. 36 - 39) Posljednjih godina oblikovali su se stilovi i pravila pojedinih *krabujosnica*.

Najstarije grupe zauzele su glavne nedjelje tijekom pusta. Novije grupe kao *zvončari Vlahovog Brega i Korenskog, frlanski i brežanski zvončari* pohode imaju druge dane u tjednu. Kada ophod krene, više se ne zaustavlja bez obzira na vremenske nepogode.

Kada *zvončari* stignu u određeno selo, postupno se zbijaju, formirajući krug poput puževe kućice. Kada naprave *kolo* okrenu se licima prema van s uzdignutom *baltom*⁵ i trljaju se zvoncima. Dok traje *kolo*, svirači koji ih prate u pohodu sviraju pjesme. *Kolo* traje otprilike desetak minuta. Domaćini sela ih nude domaćim jelima i pićem specifično za to pokladno vrijeme. Nakon kratke stanke u selu, *zvončari* kreću dalje u ophod te se zaustavljaju u narednim selima. *Zvončarske* grupe imaju još neke likove, poput *kapota*⁶, ljudi koji nose bačvice s vinom za okrjepu i *majista z majon*⁷. On najavljuje grupu ali ujedno i miče ljude u stranu.

² *Krabujosnica* - šešir

³ *Šibe žukve* - grane vrbe

⁴ *Rožica* - cvijet

⁵ *Balta* - tur. sjekira

⁶ *Kapo* - vođa skupine

U većini slučajeva u idućim nedjeljama koje slijede, posjet im vraćaju druge skupine *zvončara*. *Zvončari* prezentiraju svoje selo, moraju dobro zvoniti, pokazati snagu i spretnost u međusobnom sudaranju, izdržljivost i čvrstoću.

Ovčja koža mora biti dovoljno velika tako da pokrije ramena i stražnji dio leđa sve do koljena. Dlakava strana kože okrenuta je prema van. Prsa *zvončara* nisu prekrivena kožom. Na njima se križa užad kojima se privezuje koža. Prije stotinjak godina koža se vrlo lako nabavljala jer je u cijeloj Kastavštini bilo ovaca. Danas se kože nabavljaju iz Slovenije, Sarajeva i na otoku Cresu. (Ibidem, str. 40 - 41)

Glavni dio *zvončarske* opreme su zvona. Riječ *zvonac*⁸ dolazi u raznim oblicima. Na Žejanskom jeziku zvona se kažu *klopote*. Nekada su se zvona proizvodila u brodogradilištu 3. maj u Rijeci i u tvornici Mikron u Matuljima. Danas ima nekoliko ljudi koji izrađuju zvonca. Pred stopedeset godina *zvonci* su se međusobno posuđivali jer nisu svi bili bogati te biti u mogućnosti priuštiti si svoje, a zauzvrat su *zvončari* kopali, nosili drva ili kosili. Zvona su nekad imala značenje kao zaštita od svih sila. (Ibidem, str. 32 - 34)

Do pedesetih godina prošlog stoljeća svatko je oblačio i obuvao ono što je imao. Od sedamdesetih godina odjeća i obuća pojedinih skupina se počela mijenjati. Danas, u skupini su svi jednako obučeni, nose mornarsku majicu i bijele hlače. Na nogama nose debele vunene čarape (*žoki* ili *kopice*) i na to čizme. *Brgujski, brežanski, zvončari Vlahovog Brega i Korenskog, Frlanije i grobnički dondolaši* imaju karirane košulje, dok *rukavački, zvonejski, mučićevi, munski žejanski i halubajski zvončari* imaju mornarske majice. Svi *zvončari* oko vrata nose *facol*⁹ u nijansama crvene i bijele boje sa cvjetovima i resama. (Ibidem, str. 42 - 44)

Zvončari u ruci drže *baltu*. Riječ *balta* dolazi iz Turske i znači sjekira. Izrađena je od drveta ili drugog materijala, može biti predmet izrađen u obliku životinjske glave, rog vola ili jelena, drvena sjekira ili nekakav zanimljiv korijen. Na *baltu* se može pričvrstiti i krzno, te ne smije biti previše teška. Nekada su *balte* izgledale kao kugla na dršci. (Ibidem, str. 41)

⁷ *Majst z majon* - čovjek koji nosi okićenu bambusovu granu sa šarenim cvjetovima i trakicama

⁸ *Zvonac* - zvono

⁹ *Facol* - marama

3.2.1. Zvončari sa cvjetnim oglavljima

Zvončari sa cvjetnim oglavljima su vrlo slični, ali isto tako različiti po sitnicama. U zvončare sa cvjetnim oglavljima spadaju:

- ❖ *Rukavački zvončari,*
- ❖ *Zvonejski,*
- ❖ *Mučičevi,*
- ❖ *Brežanski,*
- ❖ *Brgujski,*
- ❖ *Frlanski,*
- ❖ *Zvončari Korenskog i Vlahovog Brega.*

Rukavački zvončari započinju prvi s nošenjem zvona, imaju dva tipa pohoda. Jedan je na Zvoneću koji je svečaniji jer moraju biti disciplinirani i najbolje pokazati svoj pohod, a drugi je po samom selu, koji je malo opušteniji. Drugi ophod je na *Pusni ponedjeljak* i *Pust*. Obilaze se kućanstva gdje se radi *kolo*. Pred kućama sakupe otpad, zapale vatru u koju "prisile" puhati nekog od ukućana. "Vražić" svojim zagaravljenim rukama omaže lica prisutnih, pretvarajući sve prisutne u sudionike ovog zanimljivog običaja. *Zvončari* imaju svoje *jajare*. *Zvončari* nose hlače napravljene od jutelih vreća, na kojima su našivene raznobojne resice, te kariranu košulju. U rukama imaju *kalcetu*¹⁰ napunjenu pepelom kojom pepele prisutne. Smatra se da upotreba pepela ima ilustrativno značenje, odnosno pročišćuje od grijeha. (Ibidem, str. 244)

Značaj i važnost *pusnih* običaja za mještane Rukavca, opisala je mještanka i pjesnikinja Rajka Jurdana - Šepić, povodom manifestacije *pusnih* običaja u Rukavcu koja se održala 2003. godine u HKD na Sušaku.

Pust Rukavce

"Reču da j` Pust jeno vreme va kolendare od Antonji do Pepelnice. Je tako, ma ni samo tako, Rukavce j` pust način živjenja i mišljenja, veza z koreni i z nagoni, živa užanca ku nose živi judi od svojni. To j` zvončarska škornja na šumskem putiće i popel va kalcete i kurdelica na maje i divojkava naručje. Pust je mladost sakega Rukavčana ka se sako leto vrnja va vječnen kole z ken prihaja mlado leto i ko se zato

¹⁰ *Kalceta* - čarapa

ne more fermat, ko skopja spod zimi i rukne z judi od negdere duboko z nutri." (Tekst nije objavljen, preuzet usmenom komunikacijom između Rajke Jurdane - Šepić i autorice rada)

Prijevod teksta:

Pust u Rukavcu

"Kažu da je Pust jedno vrijeme u kalendaru od Antonje do čiste srijede - Pepelnice. Jest tako, ali nije samo tako, U Rukavcu je pust način življenja i mišljenja, veza s korijenima i nagonima, živi običaj kojeg nose živi ljudi, od davnine. To je čizma zvončara na šumskoj stazici i pepeo u čarapi i obojena trakica na „maju“ kojeg nose pred zvončarskom povorkom i djevojka u zagrljaju. Pust je mladost svakog Rukavčana koja se svake godine vraća u vječnom i nezaustavljivom kolu života kojim stiže proljeće, iznikne ispod zime i izbije iz ljudi, iz dubine njihove nutrine."

Slika 1. Rukavački zvončari rade kolo u Zalukima

Izvor: Autorica rada, 24. siječnja 2016. godine.

Zvonejski zvončari su skupina iz mjesta Zvoneća. Imaju dva tipa pohoda. Pohod u Rukavac i po svom selu. Na drugom pohodu po svom selu obučeni su u karirane košulje i traperice. Također, kao i *rukavački zvončari*, oni imaju dugu povijest, kako svojeg postojanja, tako i njihovih tradicionalnih pohoda. *Zvonejska krabujosnica* je po obliku nategnuta prema natrag i sprijeda ima bijelu mašnu. Nakon *rukavačkih zvončara* slijedi pohod *zvončara* iz Zvoneće. Prilikom ophoda u susjedna sela *zvončari* odmjeravaju svoju kvalitetu skupine u odnosu na druge skupine.

Slika 2. *Zvonejski zvončari* u pohodu

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=zvonejski+zvončari>, TZMatulji, Zvončarski pohodi (3. 6. 2016.)

Najveća razlika *brgujskih zvončara* je *klobuk* koji umjesto bodljikave šparoge ima grančice bora. *Klobuk* stoji uspravno prema gore. *Brgujski zvončari* su različiti od ostalih *zvončara* sa cvjetnim oglavljima iz više razloga. Razlikuju se od ostalih po hodu i kretanju. Oni se ne ljuljaju i ne teturaju, već snažno skaču i guraju. Kreću se doskokom na jednoj pa na drugoj nozi. Kada posjećuju neko mjesto, naprave *kolo* tako da poskakuju u krugu međusobno se gurajući pomoću *balte* koju drže objeručke. Okupljaju se nedjelju nakon *zvonejskih zvončara*. S njima su u pohodu i maškare. (Nikočević, 2014: 63)

Slika 3. *Brgujski zvončari* u svom pohodu

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=brgujski+zvončari>, Ri Prsten, *Brgujski zvončari* u svom krugu (3. 6. 2016.)

Zvončari iz Vlahovog Brega i Korenskog nastali su 1981. godine iz zadirkivanja i međusobnih provokacija u pokladno vrijeme. *Zvončari* iz oba mjesta bili su dio *Mučičeve grupe*. U jednoj lokalnoj gostionici su oni iz Vlahovog Brega prijetili da će doći na Korensko i pobijeliti im *koci*¹¹ jer navodno Korenšćani nisu vrijedni. Došlo je do oklade i tako je nastao ovaj naizmjenični pohod. Zanimljivo je da se *zvončari* Korenskog i Vlahovog Brega svaku godinu izmjenjuju. Jednu godinu održava se pohod iz Vlahovog Brega na Korensko, a sljedeće godine obratno. (Ibidem, str. 60) Ophod skupine *zvončara* Vlahovog Brega i Korenskog se odvija pretposljednju nedjelju (*lontošnja nedeja*).

Slika 4. *Zvončari* Vlahovog Brega i Korenskog u Matuljima na *zvončarskoj smotri*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=zvončari+korensko+vlahov+breg>,

Planinarstvo.blogger, Karneval u Primorju 2013. - prvi dio (3. 6. 2016.)

Frlanski zvončari nazvani su po mjestu Frlanija. Osnovani su 2002. godine što ih čini relativno novom skupinom. Razlikuju se po tome što se njihov pohod održava uvijek drugu subotu po redu u mjesecu veljači. U skupini ih ima oko tridesetak, a to su ljudi iz Matulja, Kastva, Jurčić...

¹¹ *Koci* – staje

Slika 5. Zvončari iz Frlanije

Izvor: Facebook stranica *Frlanskih zvončara*, *Frlanski zvončari* (3. 6. 2016.)

Mučičevi zvončari imaju dva pohoda, jedan je prema Brgudu, a drugi glavni koji se odvija na *pusnu nedeju*. Na pohodu ih prati veliki broj maškara s alegorijskim kolima.

3.2.2. Zvončari s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvoncima

U zvončare s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvoncima spadaju:

- ❖ *Žejanski zvončari*
- ❖ *Munski zvončari*.

Žejanski i munski zvončari su vrlo slični i predstavljaju posebnu varijantu ophoda sa zvonima. Nekada je zvončara bilo malo. Postojanje *žejanskih zvončara* zabilježeno je još 1850. godine, a *munski zvončari* po pričanju, nastali su još negdje u 16. stoljeću. (Nikočević, 1996: 242)

Žejanski i munski zvončari nose *klabuk*. To je cilindar oko kojeg pričvrste razglednice s motivima žena (ponekad i bez odjeće) ili cvijeća, a među njima prostor ispunjen papirnatim vrpcama. Na *Žejanama* to nazivaju *bajderima*. Straga i s bočnih strana šešira pružaju se raznobojne trakice od krep papira. Lice jedne rože je okrenuto prema naprijed, a druge prema natrag. U *Žejanama* cijelo oglavlje nazivaju *kumarak*. Velike rozete od papira utaknute su paralelno na vrhu oglavlja. U *Žejanama* se to kaže *roža*, a na *Munama* *lepeza*. Sa strane i otraga nalaze se duge raznobojne

papirnate trake koje sežu gotovo do poda. Nad čelom *zvončara* nalaze se kratke resice - *franže*. Ovčja koža se stavlja u dva dijela. Prvo se stavlja koža do pasa, a potom oko pasa i bokova još jedan dio kože. Iza *zvončara* ide skupina žena u narodnoj nošnji i muškarci odjeveni u bijelo. Obje se grupe nastoje razlikovati jedna od druge pa inzistiraju na razlikama, koje povremeno i sami kreiraju, premda se *žejanski zvončari* žale da ih *munski zvončari* kopiraju u mnogo čemu. Smatraju da je *pust* u Žejanama uvijek bio jači nego u Munama i da su *Munci* preuzeli neke elemente njihove opreme, razlikujući se samo po malenim detaljima. (Ibidem, str. 69)

Munski i žejanski zvončari ophode susjedno selo – *Munci* kreću u ophod u Žejane. Žejanci u Male i Vele Mune i nakon toga svoje selo. Prilikom ophoda svi stoje ravnomjerno raspoređeno lijevo i desno. Pred kućama poskakuju i usklađeno zvone. Ta koordiniranost i usklađenost pokreta je njihova specifičnost koja ih razlikuje od ostalih *zvončara*. Trčeći obilaze selo te skaču u vis prilikom zvonjenja ispred kuća.

Slika 6. *Munski zvončari* na *Miđoj zvončarskoj smotri*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=munski+zvončari>, Liburnija.net, Veli pusni vodič (3. 6. 2016.)

Na slici 7. vidljiva je razlika *žejanskih zvončara* od *munskih*. Na šeširima su pričvršćene razglednice s motivima žena.

Slika 7. *Žejanski zvončari*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=žejanski+zvončar>, Damir Ruff, Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastva (3. 6. 2016.)

3.2.3. Zvončari sa zoomorfnom maskom na glavi i jednim velikim zvoncem

Zvončari sa zoomorfnom maskom na glavi i jednim velikim zvoncem najviše se razlikuju po tome što jedini imaju masku koja prekriva lice i imaju jedno veliko zvono. Drugačije se kreću od ostalih *zvončara*. U *zvončare* sa zoomorfnom maskom na glavi i jednom velikim zvoncem spadaju:

- ❖ *Halubajski zvončari*,
- ❖ *Grobnički dondolaši*,
- ❖ *Zametski zvončari*.

Halubajski zvončari nose velike zoomorfne maske. Danas se *halubajski zvončari* smatraju strašnim i drugačijim od ostalih. Unutrašnjost maske izrađena je od žičanog kostura obloženog spužvom na koji su pričvršćeni ovčja koža i rogovi. *Halubajski zvončari* ostali su pošteđeni zabrane nošenja maski u vrijeme kada su je ostali *zvončari* morali odbaciti, jer su između dva rata njihova sela pripadala pograničnom dijelu Italije, gdje se nije branilo nošenje maske. *Halubajski zvončari* imaju ophod posljednja tri dana *pusta* u nedjelju, ponedjeljak i utorak. U nedjelju zatvaraju Riječki karneval. (Ibidem, str. 70 - 71)

Slika 8. *Halubajski zvončari*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=halubajski+zvončari>, Teuta-Ika, Posljednji Liburn (3. 6. 2016.)

Grobnički dondolaši su obnovljena grupa. Svi nose crne hlače i marame te crveno - crne košulje. *Grobnički dondolaši* imaju goveđe i ovčje lubanje, rogove i ovčju kožu, a lica su im nagaravljena. Na prsima imaju dva mala zvonca. U povorci se kreću u parovima, a kolo zatvaraju krećući se u duplom prstenu ulijevo. (Ibidem, str. 76 - 77)

Slika 9. Kolo *grobničkih dondolaša*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=grobnički+dondolaši>, Ri Prsten, Krenuli *grobnički dondolaši* (3. 6. 2016.)

Na Zametu je postojala duga tradicija maskiranja no nikada prije nije postojala tradicija nošenja *zvonci*. *Zametski zvončari* su na šljemove montirali ovčju kožu i rogove. Vrlo su slični *halubajskim zvončarima*. Razlika je u tome što im maska ne pokriva oči. *Zametski zvončari* nose crvenu maramu oko vrata na kojoj piše Zamet. Imaju specifičan hod pri kojem *zvončari* dijagonalno križaju smjer kretanja. Njihovo *kolo* je drugačije osmišljeno. U paru okrenu leđa jedni drugima poredajući se u liniju i udaraju se *zvoncima*. (Ibidem, str. 73 - 74)

Slika 10. *Zametski zvončari* na Riječkom karnevalu

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=zametski+zvončari>, Ptičica, Ira, Slika *zvončari* (3. 6. 2016.)

Na već tradicionalnoj *Zvončarskoj smotri* koja se održava od 1995. godine u Matuljima, možemo vidjeti ljepotu zvončara. Raskoš motiva i boja, pokrete, miris ovčje kože, buka zvonca, šarenilo cvijeća na šeširima uvode nas u proljeće koje slijedi. *Zvončarsku smotru* kao nešto posebno smatra se zbog toga što se može vidjeti svaka posebnost tog kraja koja svoje kulturno naslijeđe prenosi na mlađe generacije. Iz nekih sela *zvončari* pristaju sudjelovati na *zvončarskoj smotri* u Matuljima, dok drugi inzistiraju da ih dođu vidjeti u njihovo selo i sudjelovati u događaju.

3.3. Partenjaki

Partenjaki su skupina neoženjenih mladića i neudanih djevojaka iz područja Rukavca koji ulaze u kuće i uveseljavaju ukućane. Čitavo vrijeme kreću se u ritmu muzike. Ophod *partenjaka* je identičan ophodu *zvončara*. Jedina je razlika što *partenjaki* ulaze u kuće gdje ih ukućani poslužuju slasticama. Kad dođu u kuću najave ples "za sami kućani" što znači da *partenjak* primi ukućana i otplešu ples. Ako u kući ima neudana djevojka ili neoženjeni mladić, onda se zasnira za "pusnega zeta", ili za "pusnu nevestu". Tada neoženjeni mladić ili djevojka izaberu nekoga iz *partenjaka* i otplešu ples. Ako je u nekoj kući dobra atmosfera, zapleše se i treći ples "ki more i ne more". U tom plesu mogu plesati svi, ukućani i *partenjaki* i susjedi ako se tamo nađu. *Partenjaki* idu u pravilu dva po dva ili tri po tri držeći se oko pojasa i krećući se *cik – cak* po taktu glazbe. Imaju svoje *jajare* kao i *zvončari*. (Šepić - Bertin, 1997: 87)

Mladići su odjeveni u svilenkaste plave *bluze* koje na krajevima rukava i na vratu imaju obrubljene vrpce, na košuljama imaju crvenu maramu s cvjetnim uzorkom i nose traper hlače. Vođa *partenjaka* naziva se *fešter*. On je na izgled isti kao i drugi *partenjak*, ali ima crni šešir, u ruci štap i zviždaljku koja mu visi oko vrata. Zviždaljka mu služi za pokret *partenjaka* i za najavu pjesme u kući. *Jajari* skupljaju jaja za *partenjake*, nose istu odjeću kao i ostali članovi grupe. Također, *partenjake* na ophodima prate svirači, koji u kućama i putem ophoda sviraju.

Slika 11. *Partenjaki* u tradicionalnom pohodu na *Pusni ponedjeljak* ispred željezničke pruge u Rukavcu

Izvor: Autorica rada, 10. ožujka 2011. godine.

Slika 12. Djevojke u *partenjacima* u tradicionalnoj nošnji

Izvor: Autorica rada, fotografirano 7. veljače 2015. povodom organiziranja *Miće zvončarske smotre* u Rukavcu.

Djevojke su posebno lijepo odjevene. Suknja je obična crvena ili crna koja pri dnu ima ušivene *cik – cak* resice i sjajne ukrase koji su po izboru djevojke na suknji. Na gornjem dijelu nose bijele, crne ili crvene majice. Preko majica nose *kamižolin*¹² koji je u istoj boji kao i suknja. Preko prsluka nose crveni ili bijeli *facol* s cvjetnim uzorkom. (Ibidem, str. 94)

3.4. Tradicionalna *pusna jela*

Meditranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa, uvjetovana je ekološkim, klimatskim, povijesnim i kulturnim čimbenicima Mediterana. Ta vrsta prehrane, kao i u ostalim zemljama na području Mediterana, očituje se u Hrvatskoj u društvenoj, duhovnoj i materijalnoj sferi svakodnevnog života, te u običajima životnog i godišnjeg ciklusa. Mediteranska prehrana temelj je identiteta ljudi koji žive na tom prostoru, te je tekovina raznih kultura i utjecaja, koje se kontinuirano prenose s koljena na koljeno. Ujedno je i jedinstvena zbog oblikovanja kulturnog identiteta svojstvenog za hrvatski Jadran, njegove obale, otoka i dijela zaleđa, što se ponajviše očituje u običajima i obredima te govoru (nazivima, nazivlju). (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2016b: nije paginirano, 12.5.2016.)

¹² *Kamižolin* - prsluk

Iako svako područje spravlja određena jela na svoj, jedinstven način, talijanska je kuhinja uvelike utjecala na njihovu pripremu. Upravo su tradicionalna jela ono što upotpunjuje *pusne* običaje Općine Matulji. Raznovrsna znanja i umijeća povezana s prehranom na hrvatskom Jadranu potrebno je očuvati i prenijeti novim generacijama kako se ne bi izgubila uslijed suvremenog načina života. Hrana je bitan dio brojnih svečanosti i događanja, te u novije vrijeme i dio turističke ponude koju je potrebno kvalitetno razvijati zbog dugoročnog utjecaja na spomenuto područje. (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2016b: nije paginirano, 12.5.2016.)

Djeca su se od malenih nogu pripremala na suživot s prirodom i na korištenje njezinih resursa. U očuvanju tradicijske kuhinje hrvatskog Jadrana i dijela zaleđa bitna je uloga žene u prijenosu kulinarskoga znanja, i njena uloga u očuvanju tradicije. Jela koja se poslužuju za vrijeme pokladnih običaja povezana su s tradicionalnom hranom i pićem, a ovise o mjestu. U ponudi tradicionalnih jela se nude i ona koja su se nekad jela za svečanije i rijetke prigode. Većina tih jela jede se i izvan pokladnog vremena, u zimsko vrijeme.

Tradicionalna jela za vrijeme pokladnih običaja u Rukavcu su: *rukavački presnac*, *zapešt*¹³ na domaćem kruhu, repa s grahom, kobasice, *grašnjaki*. U Halubju se spremaju bakalar na brodet, kupus sa njokima, *halubajski presnac*, *salenjaki*. *Grobnički dondolaši* spremaju palentu *kompiricu*¹⁴ i grobnički sir, grah sa kobasicama, slatke njoke sa pekmezom. U Žejanama u pokladnim običajima priprema se repa i fritule od jogurta. *Brežani* pripremaju *olita*¹⁵ i *zapešt*. U Munama se pak spremaju *fritule*, palenta po *munski* s kupusom i *kroštule*. Uz te slastice i jela također se pripremaju i druge vrste kolača, sendviči, francuske salate i slično.

¹³ *Zapešt* - sitno nasjeckana slanina i češnjak

¹⁴ *Palenta kompirica* - palenta sa krumpirom

¹⁵ *Olita* - slatke krvavice

Slika 13. Pripremanje slastica u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“ Kastav

Izvor: Autorica rada, fotografirano 25. studenoga 2015.

Prilikom realizacije stručne prakse autorice ovoga rada, od 1. studenog 2016. do 30. studenog u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“, djeca su bila zainteresirana za pripremanje domaćih slastica te u dugovoru s odgojiteljicom provedena je aktivnost u vrtiću. Prije početka izrade *ulenjaka* djeca su u vrtiću "Vladimir Nazor" prilikom jutarnjeg okupljanja u čarobnom krugu naučila što su to *ulenjaki*, koji su sve sastojci potrebni da se izrade. Prilikom pripreme djeca su bila uzbuđena i vrlo aktivna. Njihovo zadovoljstvo navodi na potrebu za inoviranjem aktivnosti koje se provode sa djecom a dotiču se pripreme jela.

Slika 14. Pripremanje *ulenjaka* u Dječjem vrtiću "Vladimir Nazor" Kastav

Izvor: Autorica rada, fotografirano 25. studenog 2015.

3.5. Djeca uključena u *pusne* običaje

U pokladno vrijeme djeca u svojem mjestu, po kućama *pobiraju*¹⁶ jaja. Odlaze od kuće do kuće i ukućani im nude jaja, slatkiše ili novce. Djeca se različito maskiraju. Svatko obuče ono što želi. U vrtićima se vidi duh pokladnih običaja, jer se jednom tjedno organizira "*maškarani ples*". Dječji vrtići također odlaze na dječje maškarane povorke u Opatiji i Rijeci u kojoj svaka grupa ima tematiku onoga što predstavljaju. Npr. vjetrenjače, papige, proljeće.

Mića zvončarska smotra je manifestacija kojom se namjerava održati i očuvati staru i bogatu tradiciju i povijest *pusnih* običaja. Specifičnost *Miće zvončarske smotre* je to što se održava svake godine na drugoj lokaciji. Zajednica u kojoj se održava smotra ponosno priprema program i prilagođava isti za najmlađe.

Prva *Mića zvončarska smotra* održala se 1995. godine u Brgudu. Brgud je bio domaćin nekoliko godina za redom. Kasnije se ta tradicija zaboravila sve do 2012. godine, kada je održana u Bregima. Nakon toga domaćini su bili mještani Matulja, Zvoneće, Rukavca, a posljednja *zvončarska smotra* održala se 2016. godine u Mučićima.

Svake godine sudjeluje oko dvjestotinjak djece čiji se broj iz godine u godinu povećava. *Miće zvončarske smotre* okupljaju djecu te razvijaju poznanstva i socijalizaciju djece. Djeca se putem zajednice interesiraju za određenu tradiciju. Dječji vrtić Matulji svake godine sudjeluje na *zvončarskoj smotri*. Djeca otvaraju *zvončarsku smotru*, nakon koje kreću mali *zvončari*.

¹⁶ *Pobiraju* - sakupljaju

Slika 15. Mali *halubajski zvončari*

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=mića+zvončarska+smotra>, Moja Rijeka, 10. smotra Mići zvončari pul Marčelji (3. 6. 2016.)

Slika 16. Dječja povorka u Rijeci

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=dječja+povorka>, Kvarner News, Bliži se kraj maškarama, dječja povorka u Rijeci (3. 6. 2016.)

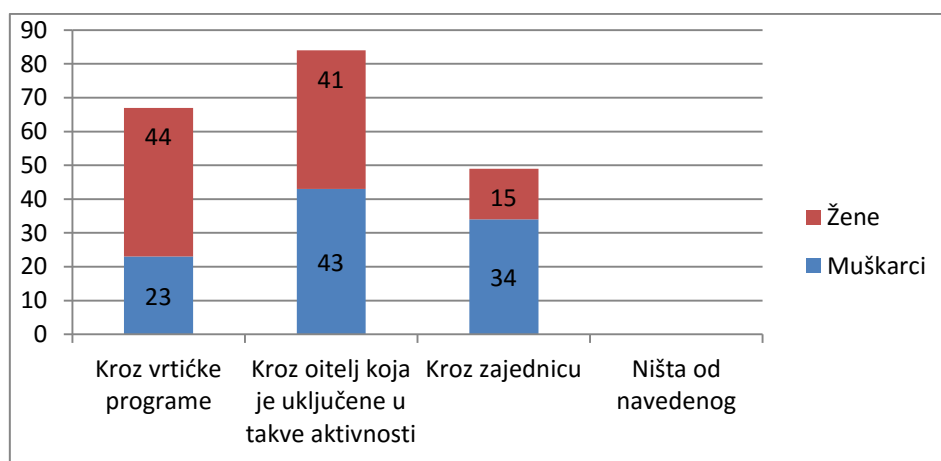
4. VAŽNOST I PRIMJENA PUSNIH OBIČAJA PRI ODGOJU DJECE

Kao što je već prethodno navedeno, za potrebe ovog rada provedeno je anketno istraživanje. U anketnom upitniku sudjelovalo je 100 ispitanika, 50 muškaraca i 50 žena. Od 100 ispitanika 39% je bilo ispitanika mlađih od 30 godina, tj. 39 ispitanika, od toga 15 muškaraca i 24 žene. Ispitanici koji su u skupini od 31. do 40. godine starosti, čine 29% ispitanika ili 29 ispitanika od njih 100, od toga 14 muškaraca i 15 žena. 26% je bilo ispitanika koji se nalaze u dobnoj skupini od 41. do 60. godine starosti, točnije 18 muškaraca i 8 žena, a ukupno 26 ispitanika. Samo su 3 osobe ispitane u skupini od 61 do 80 godina, od toga 1 muškarac i 2 žene. Također u skupini iznad 80 godina ispitane su samo 3 osobe, točnije 2 muškarca i 1 žena.

73% ispitanika ima djecu. Od toga, 40 muškaraca i 33 žene. Od 27 ispitanika koji nemaju djecu, 10 od njih su muškarci a 17 žene. Najveći broj, 31 ispitanik ima dva djeteta, 26 ispitanika ima jedno dijete, 15 anketiranih ispitanika ima troje djece a tek dvoje istih troje djece. Što se tiče dobi djece, najveći broj ispitanika, čak 22, imaju djecu u starosti do 5 godina, 20 ispitanika ima djecu starosti od 6 do 15 godina. Ispitanici, tj. njih 16. čija djeca imaju između 16 i 25 godina zauzimaju treće mjesto, te 14 ispitanika ima djecu stariju od 26 godina.

Temeljem provedenog istraživanja prikupljena su mišljenjima i stavovi ispitanika o nematerijalnoj kulturnoj baštini točnije o *pusnim* običajima u Općini Matulji te kako oni utječu na djetetov odgoj. Provedena je analiza i statistička obrada podataka u Microsoft Excelu. U nastavku su grafički prikazani prikupljeni podaci.

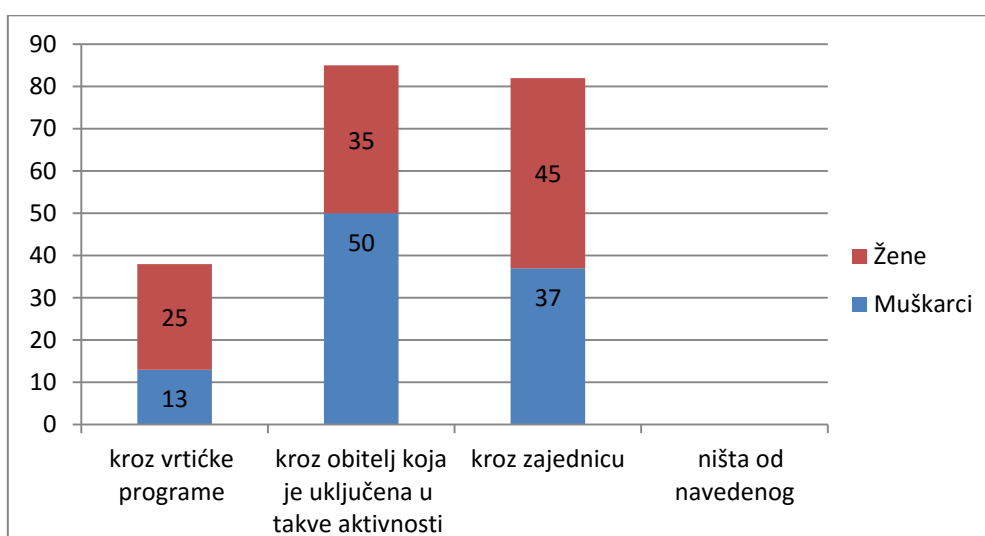
Grafikon 1: Kako se dijete informira o nematerijalnoj kulturnoj baštini?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz grafikona 1. je vidljivo da većina ispitanika, osobito muškarci, smatraju da se dijete o nematerijalnoj baštini najviše informira kroz obitelj koja je uključena u takve aktivnosti. Manji broj ljudi smatra da se djeca kroz vrtičke programe informiraju o nematerijalnoj kulturnoj baštini, osobito žene. Odgovor kroz zajednicu su većinom odabrali muškarci, iako i 15 žena smatra da se i na taj način djeca informiraju o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Niti jedan od ispitanika ne smatra da se djeca informiraju o nematerijalnoj kulturnoj baštini na niti jedan od navedenih načina.

Grafikon 2: Na koji ste se način Vi informirali o nematerijalnoj kulturnoj baštini Vašeg kraja?

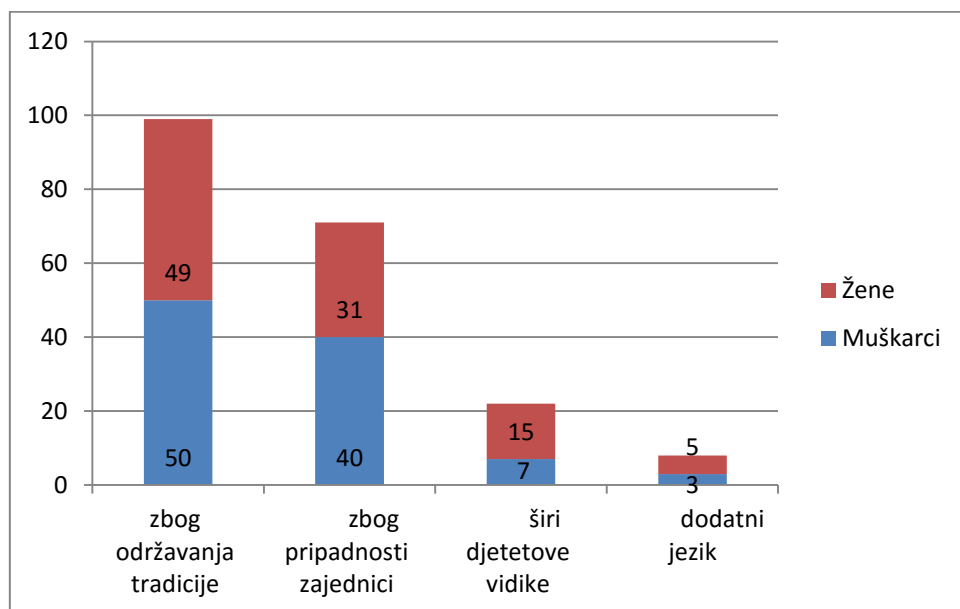

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Promatrajući grafikon 2. možemo zaključiti da se su se ispitanici koji su sada odrasli pojedinci najviše informirali o nematerijalnoj kulturnoj baštini kroz obitelj i kroz zajednicu, dok su se najmanje informirali kroz vrtičke programe. Ženska populacija je najčešće odabrala odgovor da se djeca informiraju o nematerijalnoj kulturnoj baštini kroz zajednicu a najmanje kroz vrtičke programe. Muška populacija smatra da se djeca najviše informiraju kroz obitelj, a najmanje, također kroz vrtičke programe. Ništa od navedenog nije odgovorila niti jedna populacija.

Iz prijašnjih grafikona (1. i 2.) može se zaključiti da se današnja djeca više informiraju u vrtičkim ustanovama ali po komentarima ispitanih, ne dovoljno. U odgojno obrazovne ustanove treba uključiti više takvih sadržaja, poticati djecu da u vrtiću pjevaju čakavske pjesme, uključivati dijete u pripreme tradicionalnih jela. Uključiti dijete u izvanškolske aktivnosti, hobije kroz koje će se više upoznavati s tradicijom kraja. Predstave, manifestacije i razne udruge će upotpuniti djetetov razvoj kroz koji će se socijalizirati i personalizirati, učvrstiti njegov identitet i razumijevanje o kraju u kojem živi.

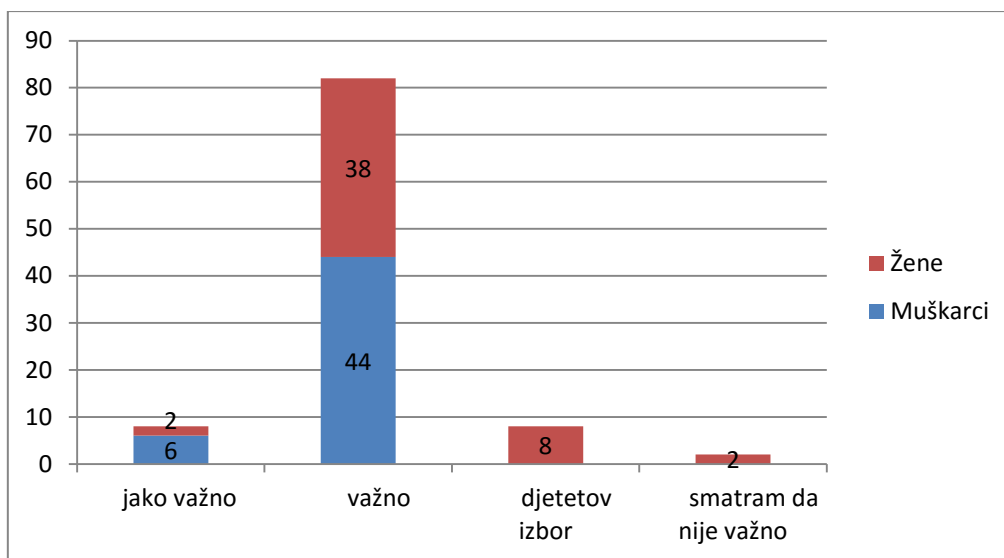
Grafikon 3: Zbog čega je čakavsko narječje važno za razvoj djeteta ukoliko živi na području čakavštine?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz grafikona 3. je moguće zaključiti da je čakavsko narječje važno ako dijete živi na području čakavštine najviše zbog održavanja tradicije pri čemu je 99% ispitanika smatralo taj odgovor važnim. 81% ispitanika smatra da je važno zbog pripadnosti zajednici od čega je 40 ispitanih muška populacija. Samo 22% ispitanika smatra da čakavski jezik širi djetetove vidike, od čega 15 žena. Da je čakavsko narječje važno zbog dodatnog jezika, smatra 8 ispitanih, od toga 3 muškarca.

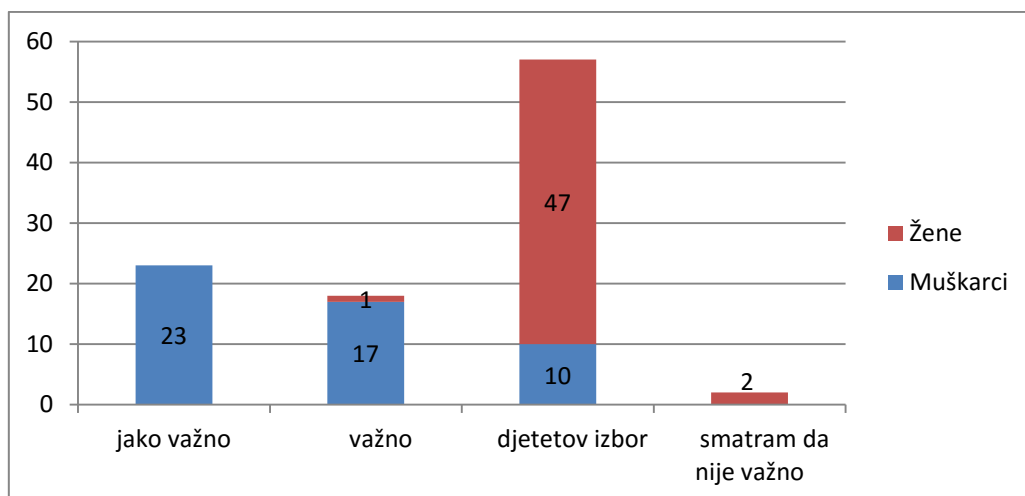
Grafikon 4: U kojoj mjeri smatrate da je važno za dijete koje živi na području čakavskog narječja govori čakavsko narječje?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

U grafikonu 4. možemo vidjeti da ispitanici smatraju važnim da dijete koje živi na području čakavskog narječja govori čakavski jezik. Čak 82% ispitanika smatra da je važno da dijete koje živi na području čakavskog narječja govori čakavskim narječjem. 8% ispitanika smatra da je to jako važno, te 8% smatra da je to djetetov izbor. 2% ispitanika ženske populacije smatra da nije važno za dijete koje živi na području čakavskog narječja da govori čakavskim narječjem. Čakavsko narječje je bitno zbog toga što dijete može lakše komunicirati u svom kraju, ono je dio kraja i običaja, a samim time je i dio djeteta.

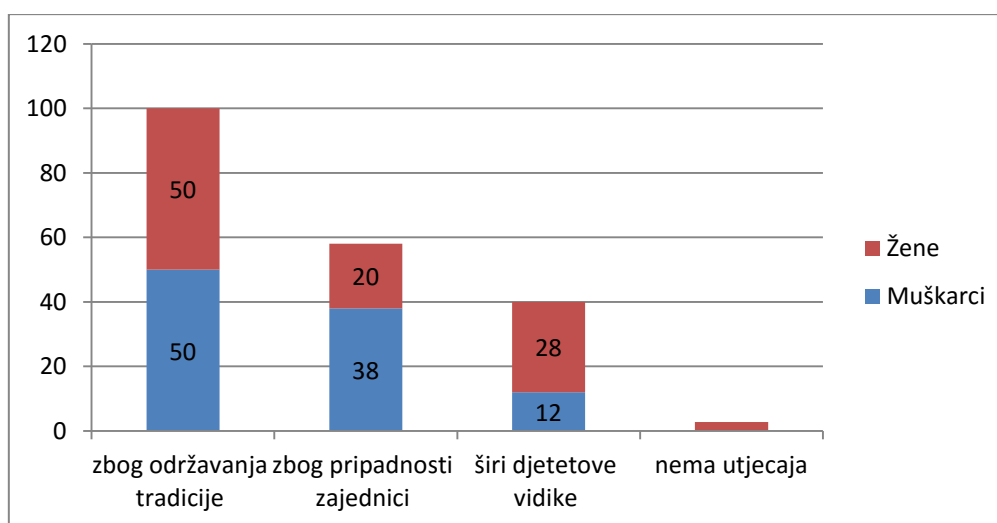
Grafikon 5: Koliko je važno uključiti dijete u *pusne* običaje zajednice?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

U grafikonu 5. postavlja se pitanje važnosti uključivanja djeteta u *pusne* običaje zajednice. Možemo iščitati da većina ispitanika, točnije 57%, smatra kako je uključenost u *pusne* običaje djetetov izbor. Jako važno da se dijete uključi u *pusne* običaje zajednice smatra 23% ispitanika muške populacije. 18% ispitanika smatra da je važno uključiti dijete u *pusne* običaje zajednice i 2% ispitanika ženske populacije smatraju da to nije važno.

Grafikon 6: Kakav utjecaj imaju *pusni* običaji kao što su *Mića zvončarska smotra* i *zvončari* na razvoj djeteta?

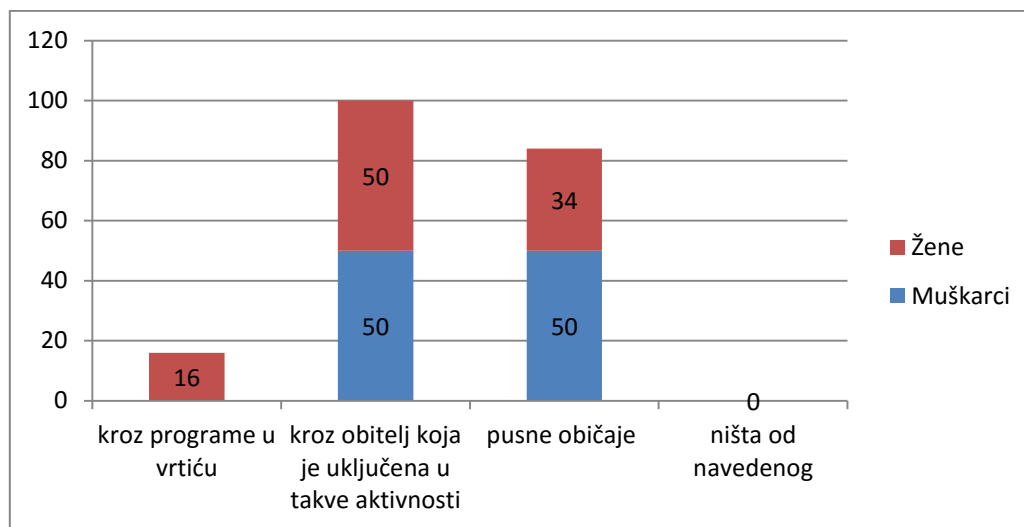

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

U grafikonu 6. možemo vidjeti da je svih 50 ispitanika muške populacije i svih 50 ispitanika ženske populacije odgovorilo kako su *pusni* običaji kao što su *Mića zvončarska smotra* i zvončari važni zbog održavanja tradicije. Odgovor zbog pripadnosti zajednici smatra 58% ispitanika. 30% ispitanika smatra da *pusni* običaji šire djetetove vidike. Samo dvoje ispitanika je odgovorilo da *pusni* običaji nemaju utjecaja.

Prema odgovorima možemo zaključiti da *Mića zvončarska smotra* i *pusni* običaju imaju veliku važnost u djetetovom razvoju. Djeca stječu nove prijatelje i poznanstva. Također se dijete uključuje u takve aktivnosti zbog održavanja tradicije. Jedan od ispitanika po pitanju važnosti *zvončarske smotre* je odgovorio "*Da se užanca ne zatare*", da se tradicija ne zaboravi, te da ju treba održavati.

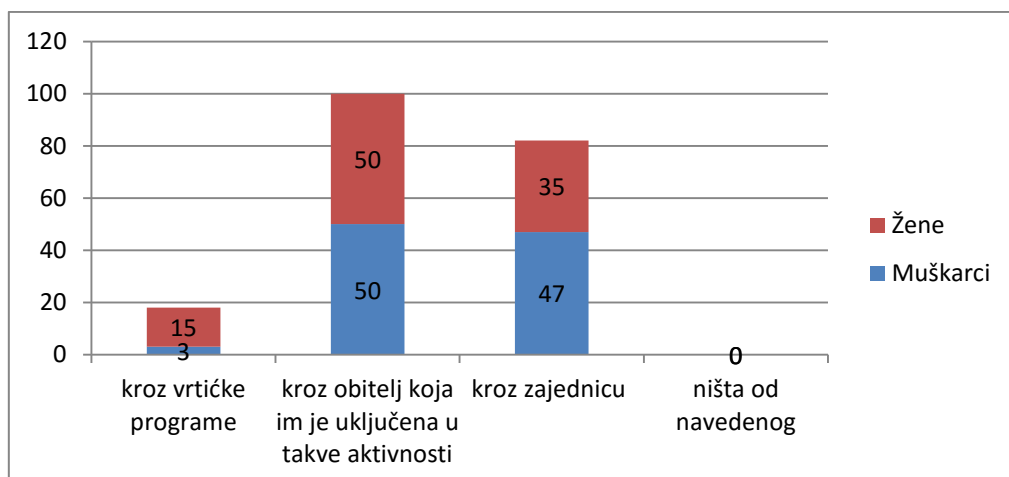
Grafikon 7: Tradicionalna jela zavičaja također su nematerijalna baština, na koje se sve načine djeca susreću i uče o njima u najvećoj mjeri?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Grafikon 7. prikazuje mišljenje ispitanika o načinima na koja djeca uče o tradicionalnim jelima zavičaja. Zanimljiva je činjenica da svi ispitanici smatraju da se djeca o tradicionalnim jelima susreću i uče u najvećoj mjeri kroz obitelj, taj je odgovor odabralo 100% ispitanika. 84% smatra da se dijete u najvećoj mjeri susreće s tradicionalnim jelima kroz obitelj, a tek 16% ispitanika odgovorilo je da smatraju da se dijete informira o tradicionalnim jelima kroz vrtičke programe. Niti jedan od ispitanika nije odgovorio ništa od navedenog.

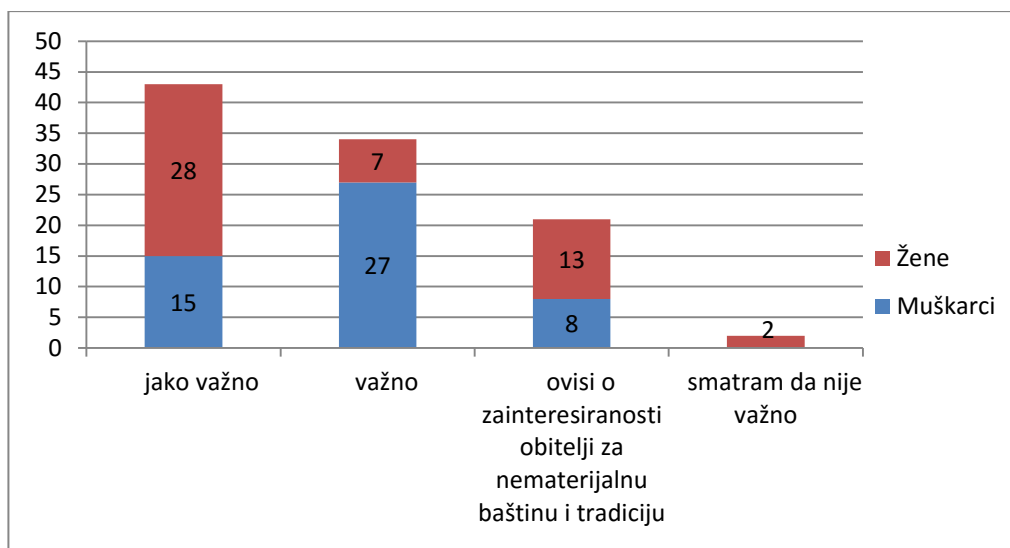
Grafikon 8: Kako ste Vi naučili o tradicionalnim jelima Vašeg zavičaja?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz grafikona 8. možemo iščitati da su se ispitanici u najvećoj mjeri susretali sa tradicionalnim jelima u obitelji. Utjecaj koji obitelji ima na djecu pri učenju pripreme tradicionalnih jela je izuzetno snažan, te su svi ispitanici odabrali ovaj odgovor. Sljedeći najčešće odabrani odgovor je kroz zajednicu kojega je odabralo 82% ispitanika. Dok je kroz vrtičke programe odgovorilo više ženske populacije, a ukupno 18% ispitanika. Navedeno ukazuje na potrebu osmišljavanja programa pripreme tradicionalnih jela u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Grafikon 9: Smatrate li da je bolje da djeca odrastaju u zajednici u kojoj je nematerijalna kulturna baština i tradicija više izražena i prisutna?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Analizirajući grafikon 9. vidljivo je da najveći udio, 47% ispitanika, smatraju da je jako važno da dijete odrasta u zajednici u kojoj je nematerijalna kulturna baština izražena i prisutna. 34% ispitanika odabralo je odgovor važno, a 21% osoba smatra da to ovisi o obitelji koja je uključena i zainteresirana za nematerijalnu kulturnu baštinu i tradiciju. Dvije osobe smatraju da to nije važno.

Analizirajući rezultate cjelokupne ankete provedene na 100 ispitanika područja Općine Matulji, dolazimo do zanimljivih zaključaka. Naime, zajednica je uvelike zainteresirana za očuvanje tradicije *pusnih* običaja te uz obitelj koja je uključena u te aktivnosti, zajednica je bila odabrana kao slijedeći najčešći odgovor. *Pusni* običaji snažno označavaju ovaj kraj, te će dijete bolje upoznati tradiciju i običaje ako je od malih nogu uključeno u iste.

5. ZAKLJUČAK

Pusni običaji i tradicije imaju važnu ulogu u razvoju djeteta, jer se njima razvijaju mašta, kreativnost, usvajaju se novi pojmovi. Na djecu je već od rođenja potrebno prenositi nematerijalnu baštinu, kako bi se ista održala i očuvala. Nematerijalna kulturna baština koja se analizira kroz rad su: *zvončari*, tradicionalna jela kraja, događanja u mesopusno vrijeme i čakavsko narječje. *Pusni* običaji nastaju na dubokim korijenima tradicije i autohtonosti koje je važno na adekvatan način prenijeti budućim naraštajima.

Za potrebe pisanja rada provedeno je anketno ispitivanje, svrha samog istraživanja je bila je ispitati mišljenja i stavove ispitanika o nematerijalnoj kulturnoj baštini, o *pusnim* običajima u Općini Matulji te kakav utjecaj isti imaju na djetetov odgoj. Cjelokupnim istraživanjem zaključeno je da nematerijalna kulturna baština igra važnu ulogu u odgoju djeteta. *Pusni* običaji kao aktivnosti povezuju dijete sa zajednicom te ga čine djelom iste, što nosi veliki utjecaj pri razvoju. Nadalje, ukoliko obitelj nije zainteresirana, teško će se zainteresirati i dijete. Tradicija kraja najbolje se upoznaje u obitelji od rođenja. *Pusni* običaji imaju mogućnost pozitivno utjecati i pomoći djetetu u odgoju, socijalizaciji, te usmjeriti stavove i razmišljanje o kraju u kojem živi.

Odgovitelji često igraju važnu ulogu za razvoj djeteta. Posebna pozornost u odgojno-obrazovnim ustanovama se usmjerava na programe koji uključuju nematerijalnu kulturnu baštinu i tradiciju, jer kroz igru djeca najbolje uče. Dijete treba ostaviti da samo odlučuje, a ne mu nametati tuđa mišljenja. Dijete je potrebno zainteresirati za pjesme i priče na čakavskom narječju, učenje čakavskih brojalica, posjet manifestacijama koje će dijete kulturno obrazovati, kao što su muzeji i kazališta. Tradicije kraja se rijetko spominju kroz glazbeni i likovni odgoj, što je potrebno promijeniti. Upravo su ove aktivnosti djeci često najzanimljivije, te ih je potrebno ukomponirati u programske sadržaje odgojno-obrazovnih ustanova. Najvažnije je da dijete o nematerijalnoj kulturnoj baštini uči od svojih predaka, a kasnije u vrtiću, školama i ostalim odgojno-obrazovnim ustanovama, zbog velikog bogatstva koje ista nosi. Treba cijeniti kulturnu baštinu, poštovati i prenositi običaje, te će i djeca biti osviještena bogatstvom koje ih okružuje.

LITERATURA

Knjige:

1. Berto, L. (1997.) *Kastavske domaće besedi*. Kastav: Kastavski zbornik.
2. Botica, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Zagreb: Školska knjiga.
3. Čaplar, A. (2013.) *Neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*. U: *Blaga Hrvatske*, Zagreb: Mozaik knjiga.
4. Gigante, S. (1912.) *I libri delcandelliere*, Rijeka.
5. Gilić, S.(1996.) *Matuljska toponimija*. U: *Liburnijske teme*, Matulji.
6. Gilić, S. (2010.) *Onomastički podatci po naseljima*, Matulji:Općina Matulji.
7. Jardas, I. (1997.) *Zbornik za narodni život i običaje, Kastavština*,Kastav:Naklada Kvarner.
8. Jelinčić, D. A. (2008.) *Abeceda kulturnog turizma*. Zagreb: Meandarmedia.
9. Jelinčić, D. A., (2010.) *Kultura u izlogu*, Zagreb: Meandarmedia.
10. Jurdana, V. (2015.) *Igri: Mala zavičajna čitanka*, Viškovo: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Ustanova "Ivan Matetić Ronjgov"
11. Lisac, J. (2009.) *Hrvatska dijalektologija 2.,Čakavsko narječje*, Zagreb: Golden marketing.
12. Lozica, I. (1997.) *Hrvatski karnevali*. Zagreb: Golden marketing.
13. Mohorovičić, F. (2001.) *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice*, Opatija: Katedra čakavskog sabora.
14. Nikočević, L. (1996.) *Se za stare užanci – Promjena značenja pokladnih običaja u zapadnom djelu Kastavštine*. U: *Liburnijske teme*, Opatija: Općina Matulji - Katedra čakavskog sabora
15. Nikočević, L. (2014.) *Zvončari i njihovi odjeci*, Novi Vinodolski: Naklada Kvarner.
16. Ogurlić, D, (2012.) *Pusna kuharica*, Rijeka: Adamić.
17. Šepić - Bertin, F.(1997.) *Zvončari, partenjaki,feštari, maškare*,Rijeka: Tipograf.

Internet izvori:

1. Antonio, M. (2012.), Narječja i dijalekti hrvatskoga jezika, hrvatski jezikoslovni prilozi, <http://hrvatski-croatian.blogspot.com/2012/09/narjecja-i-dijalekti-hrvatskoga-jezika.html> (25.5.2016.)
2. Dječji vrtić Matulji, Program: www.djeciivrticmatulji.hr/index.php/onama/program (22.5.2016.)
3. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, kulturna baština: Nematerijalna kulturna baština: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3639> (12.5.2016.)
4. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: Godišnji pokladni ophod zvončari s područja kastavštine: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5232> (12. 5. 2016.)
5. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9706> (12.5.2016.)
6. Turistička zajednica Matulji, (Zvončari UNESCO): <http://tzmatulji.hr/blog/zanimljivosti/unesco-zvoncari/> (12.5.2016.)

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA

Stranica

TABLICE:

Tablica 1: Natalitet u Općini Matulji u razdoblju od pet proteklih godina.....8

GRAFIKONI:

Grafikon 1. Što mislite kako se dijete informira o nematerijalnoj kulturnoj baštini?....29

Grafikon 2. Na koji ste se način Vi informirali o nematerijalnoj kulturnoj baštini Vašeg kraja?.....29

Grafikon 3. Zbog čega je čakavsko narječje važno za razvoj djeteta ukoliko živi na području čakavštine?30

Grafikon 4. U kojoj mjeri smatrate da je važno za dijete koje živi na području čakavskog narječja govori čakavsko narječje?31

Grafikon 5. Koliko je važno uključiti dijete u *pusne* običaje zajednice?32

Grafikon 6. Kakav utjecaj imaju *pusni* običaji kao što su *Mića zvončarska smotra* i zvončari na razvoj djeteta?32

Grafikon 7. Tradicionalna jela zavičaja također su nematerijalna baština, na koje se sve načine djeca susreću i uče o njima u najvećoj mjeri?33

Grafikon 8. Kako ste Vi naučili o tradicionalnim jelima Vašeg zavičaja?.....34

Grafikon 9. Smatrate li da je bolje da djeca odrastaju u zajednici u kojoj je nematerijalna kulturna baština i tradicija više izražena i prisutna?.....35

SLIKE

Slika 1. <i>Rukavački zvončari rade kolo u Zalukima</i>	14
Slika 2. <i>Zvonejski zvončari u pohodu</i>	15
Slika 3. <i>Brgujski zvončari u svom pohodu</i>	15
Slika 4. <i>Zvončari Vlahovog Brega i Korenskog u Matuljima na zvončarskoj smotri</i>	16
Slika 5. <i>Zvončari iz Frlanije</i>	17
Slika 6. <i>Munski zvončari na Mićoj zvončarskoj smotri</i>	18
Slika 7. <i>Žejanskizvončari</i>	19
Slika 8. <i>Halubajskizvončari</i>	20
Slika 9. <i>Kolo grobničkih dondolaša</i>	20
Slika 10. <i>Zametski zvončari na Riječkom karnevalu</i>	21
Slika 11. <i>Partenjaki u tradicionalnom pohodu na Pusni ponedjeljak ispred željezničke pruge u Rukavcu</i>	22
Slika 12. <i>Djevojke u partenjacima u tradicionalnoj nošnji</i>	23
Slika 13. <i>Pripremanje slastica u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“ Kastav</i>	25
Slika 14. <i>Pripremanje ulenjaka u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“ Kastav</i>	25
Slika 15. <i>Mali halubajski zvončari</i>	27
Slika 16. <i>Dječja povorka u Rijeci</i>	27

PRILOZI

ANKETA

MUŠKO ŽENSKO

DOBNA SKUPINA: < 30 , 30-40 , 41-60 , 61-80 , 80< .

IMATE LI DJECU: DA NE KOLIKO _____

DOBNA SKUPINA DJECE: < 5 , 6-15 , 16-25 , 26 <,

Molim Vas da kod svakog pitanja zaokružite 2 odgovora. Ukoliko nije drugačije naznačeno. Kod nekih odgovora će biti postavljene crte na koje ćete napisati primjere kojima smatrate odgovor točnim.

1. Što mislite kako se dijete informira o nematerijalnoj kulturnoj baštini?

- kroz vrtičke programe
- kroz obitelj koja im je uključena u takve aktivnosti
- kroz zajednicu
- ništa od navedenog

Zašto _____

2. Na koji ste se način Vi informirali o nematerijalnoj kulturnoj baštini Vašeg kraja?

- kroz vrtičke programe
- kroz obitelj koja je uključena u takve aktivnosti
- kroz zajednicu
- ništa od navedenog

Zašto _____

3. Zbog čega je čakavsko narječje važno za razvoj djeteta ukoliko živi na području čakavštine?

- zbog održavanja tradicije
- zbog pripadnosti zajednici
- širi djetetove vidike
- dodatni jezik

Zašto _____

4. U kojoj mjeri smatrate da je važno za dijete koje živi na području čakavskog narječja govori čakavsko narječje? (zaokružite samo jedan odgovor)

- jako važno
- važno
- djetetov izbor
- smatram da nije važno

Zašto _____

5. Koliko je važno uključiti dijete u *pusne* običaje zajednice? (zaokružite samo jedan odgovor)

- jako važno
- važno
- djetetov izbor
- smatram da nije važno

Zašto _____

6. Kakav utjecaj imaju *pusni* običaji kao što su *Mića zvončarska smotra* i *zvončari* na razvoj djeteta?

- zbog održavanja tradicije
- zbog pripadnosti zajednici
- širi djetetove vidike
- nema utjecaja

Zašto _____

7. Tradicionalna jela zavičaja također su nematerijalna baština, na koje se sve načine djeca susreću i uče o njima u najvećoj mjeri?

- kroz programe u vrtiću
- kroz obitelj
- pusne* običaje
- ništa od navedenog

Zašto _____

8. Kako ste Vi naučili o tradicionalnim jelima Vašeg zavičaja?

- kroz vrtićke programe
- kroz obitelj koja im je uključena u takve aktivnosti
- kroz zajednicu
- ništa od navedenog

Zašto _____

9. Smatrate li da je bolje da djeca odrastaju u zajednici u kojoj je nematerijalna kulturna baština i tradicija više izražena i prisutna?

- jako važno
- važno
- ovisi o zainteresiranosti obitelji za nematerijalnu baštinu i tradiciju
- smatram da nije važno

Zašto _____

10. Imate li sugestije kako poboljšati utjecaj nematerijalne baštine na dijete?